

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО СЕЛА: “КАДРИ ВИРІШУЮТЬ ВСЕ” (1944-1952 рр.)

Події, що відбувалися на території західноукраїнських земель у перші повоєнні роки, уже знайшли висвітлення у працях вітчизняних істориків [40; 41; 42; 43; 46; 51]. Однак питання кадрової політики більшовицької влади щодо західноукраїнського села в них розглянуто побіжно. Відтак автор робить спробу заповнити цю прогалину.

У другій половині 40 – початку 50-х років ХХ століття в західноукраїнському селі тоталітарний режим здійснив насильницьку колективізацію, яка супроводжувалася жорстокістю, страхіттям і депортаціями населення у віддалені регіони СРСР. Сотні тисяч селян були відчужені від приватної власності. У жертву сталінській доктрині соціалізму було принесено долі багатьох невинних людей, знищено одвічний селянський уклад, побут, традиції, культуру, християнську мораль.

Складовою насильницької колективізації була більшовицька кадрова політика. Абсолютна більшість місцевого населення вороже ставилася до комуністичних ідей. Відсутність у регіоні соціальної бази для радянської влади спонукувало сталінське керівництво скеровувати сюди вихідців із східних теренів України та Росії, які повинні були запроваджувати в західноукраїнських землях більшовицькі порядки на зразок усєї радянської імперії. До початку 1945 р. було прислано 49 тис. партійно-радянських функціонерів, у т. ч. 22400 членів і кандидатів ВКП(б) [36, с.405]. На перше січня 1946 р. їхня кількість зросла майже до 80 тис. чоловік [49, с.31].

Серед прибулих “уповноважених” переважали малокомпетентні особи, загальна освіта яких не перевищувала рівень середньої школи. Незабаром з’ясувалось, що партійні органи намагалися скерувати в нові області кадри, які не відповідали своєму призначенню й яких прагнули позбутися. Тому серед “східняків” було чимало морально ущербних. Але ключові позиції в державних, партійних та господарських органах займали саме вихідці зі східних регіонів України та Росії. У 1946 р. в західному регіоні із загальної кількості 16129 так званої номенклатури обкомів, з місцевих було всього 13,9 відсотка. Зокрема, у Чернівецькій області – 3, в Станіславській – 7,6 відсотка [53, с.161]. У наступні роки такий підхід до формування кадрів у західному регіоні зберігся. У Закарпатській області в 1951 р. із 820 спеціалістів сільського господарства місцевих було 203 чоловіки. Серед директорів МТС не було жодного із тутешнього населення [45, с.690]. У червні 1953 року із 742 секретарів обкомів, міськвиконкомів, райкомів лише 62 особи – місцеві, із 599 відповідальних працівників апарату обкомів партії – 22, із 2776 працівників міськвиконкомів та райвиконкомів – 285 [46, с.31].

Українські повстанці, учасники руху опору рішуче виступили проти засилля росіян у репресивно-партійному апараті, вважали їх головним інструментом режиму для радянізації й русифікації краю. У "Пересторозі" УПА стверджувалося: "Український визвольно-революційний рух, як і цілий український народ, прихильно ставляться до російських працюючих мас. Напр., в 1946-1947 рр. українці допомагали голодуючим росіянам так само, як і своїм голодуючим братам. З російськими працюючими ми прагнемо сьогодні спільно боротися проти большевицьких вельмож, цієї нової класи експлуататорів, що прийшла на зміну колишнім поміщикам і капіталістам. Ця класа визискує російські працюючі маси так само, як і українські, вона позбавила їх усіх демократичних прав і свобод. З російським народом ми прагнемо також жити в тісній дружбі і в майбутньому: між вільною Українською Самостійною Державою і вільною, незагарбницькою Російською Державою, побудованою на російських етнографічних землях.

Хоч російські працюючі не зацікавлені в загарбницькій експлуататорській політиці большевицьких вельмож, хоч ця політика ворожа їх інтересам, є багато росіян, які не за страх, а за совість вислугуються большевицьким експлуаторам, допомагають їм як у гнобленні власного, так і всіх неросійських народів.

Багато росіян, які живуть на Україні або приїжджають зараз в Україну, активно борються проти українського народу, стріляють його найкращих синів і дочок, арештують, б'ють, мордують, вивозять чи допомагають вивозити у Сибір українське населення, організують сексотів, заганняють українських селян в колгоспне ярмо, деруть з нього поставки, податки, позики... Багато росіян приїжджає в Україну, щоб колонізувати її. Віддаючи їм кращі посадки, большевицькі гнобителі купують тих росіян і спираються на них у своїй політиці гноблення українського народу" [21, арк. 145, 146]. "Пересторога" завершувалася вимогою, щоб росіяни на західноукраїнських землях припинили підтримувати більшовицький режим.

Протегування імпортованим кадрам, зокрема з Росії, загострювало не тільки соціально-політичні, але й національні суперечності в західному регіоні. Поділ на "східняків" – радянських патріотів та "місцевих" – буржуазних націоналістів-бандерівців на багато років був чи не головним критерієм у кадровій політиці партійно-державних органів. Власне тому упівське підпілля намагалося витіснити східняків, застосовуючи для цього залякування та фізичне знищення. У Волинську область від лютого 1944 р. до жовтня 1945 р. прибуло 5000 партійних, комсомольських та радянських працівників, загинуло від рук повстанців 52, втекло 26, відпущено бюро обкому 29, скомпрометувало себе 46 [27, арк. 73-75].

Посланці зі Сходу України та Росії, як правило, не розуміли специфіки політичної ситуації, що склалася в краю, багато із них не знали

української мови, звичаїв й традицій місцевого населення. Вони зловживали службовим становищем, чинили самоуправство, займалися мародерством і пограбуванням селян. 21 серпня 1944 року секретар Морочнівського райкому КП(б)У Рівненської області Костиков у с. Залізниця вчинив публічний самосуд над селянами – кількох чоловік було повішено [30, с.114; 34]. П'яним секретар Колківського РК КП(б)У Волинської області Ульянов побив голову сільської ради, 60-річного селянина Войтовича, малолітнього хлопця, стріляв у 70-річного Ф.Шумлянського [27, арк.80]. Масові грабежі, свавілля здійснював по селах району секретар Мельниці-Подільського РК КП(б)У Тернопільської області Чепиков [14, арк.194,195].

Дільничий уповноважений міліціонер Воротніков у с. Ляхово Поприцького району Волинської області в оселі Парфенюка, який перебував у Червоній армії, застрелив його дружину, чотирьох дітей, у т.ч. трьохмісячне немовля, а також підпалив хату і сарай [17, арк.1-3]. У с. Смордва Млинівського району Рівненської області енкаведисти важко побили священика Прибитівського, потрошили в хаті меблі, забрали всі цінності та одяг [20, арк.7-8]. У с. Кривеньки Пробижнянського району Тернопільської області представники влади вбили 10 невинних людей віком від 60 до 80 років, спалили 45 хат, у с. Воютичі Самбірського району Дрогобицької області багнетом порізали 16-річного хлопця [16, арк.36-37; 47, с.337].

1945 р. у с. Моринці-Чеські Дубровицького району Рівненської області оперуповноважений РВ НКДБ І.Мелешин насильно забрав для своїх потреб у селян зерно, одяг, худобу, згвалтував у кабінеті арештовану Н.Павлюк [23, арк.40]. У с. Підгірці Олеського району Львівської області радянські активісти пограбували житло В.Муляви [25, арк.96-97]. На хуторі Маринка Журавнівського району Дрогобицької області опергрупа НКВС на чолі з оперуповноваженим Свердловим незаконно вилучили у громадянина Олексіїва 80 кг борошна і 80 кг зерна, у Козака – чотири велопокришки, черевики, у Ленцуха – 150 кг борошна та куртку [19, арк.3]. Голова сільради с. Джари Пририцького району Волинської області забрав у селянки Я.Соломейчук швейну машину, перину, подушку, хустку тощо [28, арк.4]. У с. Ганьківці Заболотцівського району Станіславської області заступник голови райвиконкому Голубцов і другий секретар райкому КП(б)У Наріжний цинічно розстріляли двох молодих дівчат – Н.Ворощук і А.Губшит [32, с.237].

10 січня 1945 р. у с. Чайковичі Рудківського району Дрогобицької області працівники РВ НКВС під керівництвом начальника міліції Подувальцева спалили 9 дворів, вбили селянина Тимковича [14, арк.193, 194]. У Печеніжинському районі Станіславської області комісар райвійськомату Уваров, ніби для надання допомоги Червоній армії, забрав продукти в населення і присвоїв їх [30, с.116]. Старший землевпорядник Кам'ян-

ко-Бузького району Львівської області Добровольський у с. Сілець-Бельський 1946 р. згвалтував 16-річну дівчину [29, арк.60].

Представники влади чинили наругу над свободою совісті селян. На Великдень 1946 р. у с. Корчин Сколівського району Дрогобицької області дільничий МВС Рудаков під час Богослужіння в'їхав на коні до церкви [46, с.41]. Начальник Добромільського РВ МДБ Ткаченко незаконно забрав із монастиря килими, меблі, кухонний посуд, годинник та інше майно. Партійні, радянські працівники насильно грабували та закривали церкви, монастирі, духовні заклади [24, арк.112].

Протягом першого півріччя 1946 р. у Станіславській області зафіксовано 3145 випадків "зловживань", у т.ч. 8 самочинних розстрілів, 9 грабежів, 5 підпалів, 34 незаконних обшуки, 76 випадків побиття громадян під час слідства [54, с.102]. За вказаний період у західному регіоні лише офіційно зареєстровано 965 тяжких злочинів, вчинених представниками влади, однак насправді їх було значно більше [15, арк.92].

Зловживання службовим становищем, самоправство, злочини представників влади, їх агресивне та зневажливе ставлення до всього українського викликали ненависть селянства до радянського режиму. Тому частина керівників різних рангів навмисне компрометувала себе, щоб бути звільненим з посади або просто дезертирували, повертаючись в рідні краї. За шість місяців 1945 р. у Вижницькому районі Чернівецької області змінилося 4 начальники НКВС, 3 – НКДБ, 3 – голови райвиконкому, 3 – прокурори [18, арк.16-17]. Більшість з них дискредитувала себе аморальною поведінкою, зокрема пияцтвом. За 1944-1950 рр. у західні області було прислано 19 тис. агрономів, зоотехніків, інженерів, землеврядників, які брали участь у відбудові і "соціалістичній реконструкції" сільського господарства [39, с.8]. Щоправда, незабаром 39 відсотків їх повернулося назад [50, с.5].

За цих складних умов УПА наполегливо закликала: "Українці Західної України! Серед вас живе багато братів ваших зі Східної України. Це робітники, трудова інтелігенція, студенти, червоноармійці. Лише частина з них стоїть на послугах російсько-большевицьких загарбників. Більшість з них ненавидить сталінських гнобителів так само, як і ви. Тому не відокремлюйтеся і не замикайтесь від них. Не називайте їх "совета́ми" і "москалями". Ставтеся до них приязно, приймайте гостинно, як братів своїх. Шукайте зв'язків з ними. Чи то в селі, чи на підприємстві, чи в школі жийте з українцями зі східних областей дружно і близько. Допмагайте собі взаємно, по-братньому.

Не закривайте перед ними свої душі, а вони відкриють вам свої. Розкажіть їм про своє життя і свою боротьбу проти всіх загарбників, а зокрема проти німецьких, а зараз російсько-большевицьких. Розповідайте їм про УГВР, ОУН, УПА. Загрівайте їх до боротьби за вільну незалежну,

справді демократичну українську державу. Роз'яснюйте їм, що єдино власна держава може забезпечити всебічний розвиток і повний добробут українському народові” [32, с.761, 762].

Саме ці обставини, а також об'єктивні потреби розвитку аграрного сектора змушували партійно-державні органи звертати увагу на підготовку місцевих сільськогосподарських кадрів. Тому відкривалися сільськогосподарські школи, технікуми, вузи. При райсільгоспвідділах, МТС, навчальних закладах організовувалися курси і семінари з терміном навчання від 5-10 днів до 2-3 місяців [52, с.179].

У західноукраїнському селі була велика тяга до знань. Селяни з охотою йшли здобувати сільськогосподарські професії. Формування ОУН-УПА не чинили цьому перешкод. Про це красномовно свідчать слова одного із повстанців с. Дорожів Дублянського району Дрогобицької області, який своєму колезі сказав: “Я, напевно, загину, мені вороття назад немає, а ти вчися, бо вчених людей нам треба” [37]. У підпільній брошурі Української повстанської армії, адресованої батькам, вказувалося: “Не маючи своєї рідної школи і, будучи змушені ходити до ворожої, діти мусять навчитися використовувати большевицьку школу. Навчання у большевицькій школі треба засвоювати, большевицьку пропаганду і виховання відкидати” [45, с.649].

Поступово налагоджувалася підготовка механізаторських кадрів, яких західноукраїнське село не мало в міжвоєнний період. Навчання трактористів, помічників комбайнерів, обліковців-заправників, причіплювачів, сівальщиків здійснювалося на курсах при МТС, а бригадирів тракторних бригад, механіків-комбайнерів, ремонтних працівників, шоферів і частково трактористів – у школах механізації. 1946 р. у кожній західній області України функціонувала одна школа механізації: Вилоська, Володимир-Волинська, Городенківська, Кременецька, Оброшинська, Погірчанська, Сарненська, Ставчанська [1, арк.27]. На початку 50-х років було відкрито ще 9 (Кам'яно-Бузька, Жидачівська, Мукачівська, Бучацька, Хоростківська, Калуська, Проскурянська, Луцька, Клеванська). Термін навчання для механіків МТС становив 18 місяців, бригадирів тракторних бригад – 10, комбайнерів – 5 місяців [31, с.245].

Протягом 1944-1950 рр. за допомогою різних форм навчання було підготовлено майже 50 тис. механізаторів та допоміжних працівників [11, арк.11, 12, 18, 21, 22, 31, 32, 39, 40, 45, 47, 48, 53, 54; 12, арк.489-491, 498, 502, 507, 508, 527, 529, 532, 536, 537, 548, 549]. Хоча випуск механізаторів значно перевищував парк машинно-тракторних станцій, однак відчувалася їх нестача. Наявний склад механізаторів не міг забезпечити двозмінну роботу всіх тракторів. На 1 квітня 1951 р. у Дрогобицькій області не виста-

чало 520 трактористів, Станіславській – 268, Волинській – 163, Тернопільській – 158, Закарпатській – 132, Рівненській – 15, Чернівецькій – 4 [10, арк.54].

Нестача механізаторів була результатом кадрової плінності, яка, наприклад, у зимовий період 1950-1951 рр. серед трактористів становила 32 відсотки. Це було зумовлено багатьма причинами, виділимо найбільш суттєві. В умовах відсутності ринкової економіки, нееквівалентного обміну між промисловістю і сільським господарством матеріально-побутові умови механізаторів на селі були значно гіршими, ніж у місті. Водночас "індустріалізація" краю висувала підвищений попит на кваліфіковані кадри. Сільські механізатори за рівнем своєї професійної підготовки наближалися до індустріальних працівників, тому частина їх переходила працювати на промислові підприємства.

Найбільш поширеною формою забезпечення колгоспів керівними кадрами було висунення на ці посади самих селян – переважно бідняцького походження. Часто-густо радянська влада висувала на керівні посади випадкових, некомпетентних людей, демагогів. Їх робили головами сільрад і колгоспів, бригадирами, рахівниками, завідувачами ферм, керуючись не професійними, а політичними мотивами чи соціальним походженням.

Частина голів колгоспів підбиралася із комуністів, які до цього працювали на керівній роботі в державних установах, громадських і партійних організаціях. У 1949 р. Дрогобицький обком КП(б)У скерував із міст на постійну роботу в колгоспи 662 комуністи, а Львівський – 450 [35, с.77]. Життя вимагало на кожному місці висококваліфікованих спеціалістів. Однак верх брав спрощений підхід: якщо ти член партії – маєш право на керівництво. Серед цих посланців були й такі, які не могли відрізнити жита від пшениці.

За умов наростання темпів примусової колективізації проблема колгоспних кадрів загострилася, зокрема керівної ланки. Тому значно розширилася курсова система навчання. У 1949-1950 рр. у західних областях України короткотермінові курси-семінари закінчило 164,4 тис. чоловік, у т.ч. 25 тис. механізаторів, 2248 голів колгоспів [22, арк.93, 98, 122].

Підготовку керівних колгоспних кадрів здійснювали Львівська і Чернівецька дворічні школи. У першій готували кадри для Волинської, Дрогобицької, Закарпатської, Рівненської і Львівської областей, у другій – для Станіславської, Тернопільської і Чернівецької [8, арк.193]. У 1951 р. дворічні школи були реорганізовані у середні сільськогосподарські школи з трирічним терміном навчання, а шестимісячні курси при них – у річні. У Дрогобицькій, Волинській, Закарпатській, Рівненській, Станіславській і Тернопільській областях такі школи створювались заново. Випускники цих шкіл отримували диплом молодшого агронома [26, арк.9].

Водночас у західних областях 1950 р. функціонувало 23 однорічні сільськогосподарські школи. Серед них – 8 зооветшкіл (Бенівська, Львівська, Маріанопільська, Острозька, Павурська, Садгорська, Судово-Вишнянська, Чортківська), 8 рільничо-садівничих шкіл (Борщівська, Вилочська, Городоцька, Дрогобицька, Кутська, Межирічівська, Петрівчанська, Рожищанська), 5 шкіл рахівників (Богородчанська, Бучацька, Добромильська, Володимир-Волинська, Львівська). Підготовка масових колгоспних кадрів у них велася, головним чином, через виробниче навчання, якому відводилася половина навчального часу [8, арк.206, 207].

З 1952-1953 навчального року сільськогосподарські школи рільників, овочівників, тваринників та інших масових спеціальностей перетворювалися в однорічні для підготовки бригадирів виробничих бригад, колгоспних лісників, завідувачів тваринницьких ферм, пасік [33, с.43-46]. У західному регіоні було створено 26 однорічних сільськогосподарських шкіл. У кожній західній області, за винятком Закарпатської, функціонували три однорічні сільськогосподарські школи. Одна із них готувала бригадирів виробничих бригад, завідувачів пасіками і колгоспних лісників; друга – завідувачів тваринницькими фермами і молодших ветфельдшерів; третя – рахівників і бухгалтерів [8, арк.112; 9, арк.112].

У другій половині 40-х років було відкрито 14 сільськогосподарських технікумів, у т.ч. Дрогобицькій області – 4 (Бережницький, Судово-Вишнянський, Стрийський, Черницький), Тернопільській – 3 (Заліщицький, Кременецький, Чортківський), Львівській – 2 (обидва зосереджувались у Львові), Волинській – 1 (Володимир-Волинський), Рівненській – 1 (Дубнівський), Закарпатській – 1 (Мукачівський), Чернівецькій – 1 (Жіцманський). Підготовка кадрів вищої кваліфікації проходила у двох Львівських інститутах – сільськогосподарському і зооветеринарному [5, арк.55-57].

Протягом 1946-1950 рр. однорічні сільськогосподарські школи закінчило 6649 чоловік, дворічні – 1443, технікуми і вузи – понад 2 тис. чоловік [8, арк.112; 9, арк.111]. Більшість спеціалістів з вищою освітою влада скеровувала у східні райони республіки, Росію, Казахстан, Узбекистан і т.д. Так, випускник Закарпатського університету Д.Калабішка отримав скерування на роботу в Новосибірськ, І.Данко і М.Шута – в Узбекистан, Г.Мерцин – у Вірменію. У той же час західноукраїнське село відчувало гостру потребу в спеціалістах. Це був один із напрямів багатогранної політики більшовицького режиму щодо денационалізації українського села [45, с.695].

Наприкінці 1949 – на початку 1950 рр. у західних областях були створені політвідділи – надзвичайні органи, які акумулювали в собі партійну й адміністративну владу, а також слідчі функції. У зв'язку з цим було ухвалено навіть спеціальну постанову ЦК ВКП(б) від 23 грудня 1949 р.

"Про організацію політвідділів при МТС західних областей УРСР". Для роботи у політвідділах обкоми партії скерували 1,7 тис. партійних функціонерів. Політвідділи мали необмежену владу, її використовували, передусім, для репресій [52, с.185, 187].

На 1 січня 1951 р. у системі Міністерства сільського господарства у західних областях України працювало 12,9 тис. спеціалістів, у т.ч. 9,4 тис. з вищою і середньою спеціальною освітою, 3,5 тис. практиків, які закінчили сільськогосподарські школи і курси. Однак абсолютна більшість їх зосереджувалася не на виробництві, а в обласних та районних організаціях. Улітку 1953 року в Дрогобицькій області з 1129 спеціалістів сільського господарства безпосередньо в колгоспах працювало лише 143 [10, арк.57, 87; 44, с.129].

Колгоспи й МТС були погано укомплектовані спеціалістами. На одного дільничого агронома припадало 9 і більше господарств. Не краще було з ветлікарями і зоотехніками. Із 4234 голів колгоспів західних та Ізмаїльської областей лише три мали вищу освіту, 183 – середню, решта – початкову або були малописьменні. Ще гіршим був стан з керівниками середньої ланки. На Львівщині в 1950 р. необхідно було перепідготувати 254 рахівники, а в 262 колгоспах – замінити іншими. Серед бригадирів виробничих бригад Дрогобицької області до кінця 1951р. тільки один мав середню освіту, решта 1849 була малограмотна [8, арк.119; 38, с.145].

Для західних областей України гостро стояло питання якісної підготовки спеціалістів. Матеріальне забезпечення сільськогосподарської освіти було незадовільним. Коштів, які виділялися на утримання шкіл механізації, одно – і дворічних сільськогосподарських шкіл, технікумів і вузів, не вистачало. Бракувало навчальних приладів і посібників, висококваліфікованих викладачів і т.п. [52, с.188].

На навчання приймалися особи без відповідної загальноосвітньої підготовки. Наприклад, слухачі за рівнем освіти у 1947-1948 навчальному році із загальної кількості прийнятих на перший курс до Львівської і Чернівецької дворічних шкіл розподілялися таким чином: 1-4 класи освіти – 36 відсотків, 5-7 – 47, 7-10 – 17. У школах механізації Тернопільської області у 1953 р. майже 31 відсоток становили учні з освітою 1-4 класи [13, арк.4].

Русифікація навчальних закладів, денаціоналізація та комуністична ідеологізація навчальних програм, підручників і посібників, неухильне зменшення навчального часу на вивчення спеціальних дисциплін і одночасне збільшення його на вивчення російської мови та літератури і марксистсько-ленінських "наук" було магістральним напрямком середньо-спеціальної і вищої школи. Зокрема, в Сторожинецькому і Хустському лісових, Мукачівському сільськогосподарському технікумах всі спеціальні предмети викладалися російською мовою [45, с.692, 701].

Студенти надмірно залучалися до широких виховних заходів: політгодин, мітингів, публічних лекцій, відзначення державних свят тощо. У процесі навчання інтенсивно нав'язувалися догми, що відповідали принципам тоталітарної держави з її нетерпимістю до плюралізму. Велася широкомасштабна атеїстична робота, яка ігнорувала християнську мораль, народні традиції.

Незважаючи на всі недоліки, одно і дворічні школи порівняно з короткотерміновими курсами і семінарами стали певним поступом у системі підготовки керівників колгоспів. Штатний склад викладачів, наявна матеріально-технічна база, спеціалізація, більш тривалі терміни навчання – усе це дозволило деякою мірою поліпшити підготовку кадрів для сільського господарства [1, арк.23, 27; 2, арк.2, 17, 59; 4, арк.2, 4, 17, 59; 3, арк.11; 6, арк.79-80; 7, арк.25].

Однак основною формою підготовки сільськогосподарських кадрів була курсова система, яка мала серйозні вади. Великої шкоди підготовці рільників, тваринників, садівників, механізаторів, організаторів виробництва завдавало те, що курси при МТС, райсільгоспвідділах не мали спеціальної навчальної бази, приміщень, устаткування, а викладачі, їх працівники, недостатньо володіли методикою викладання. Плани набору курсантів не завжди виконувалися. Комплектування навчальних груп розтягувалося на тривалий час. Відповідно зменшувалися і без того короткі терміни навчання. Наприклад, підготовка тракториста практично тривала півтора-два місяці, що було недостатньо для освоєння складної техніки[52, с.190].

Отже, така курсова підготовка не змогла забезпечувати елементарного мінімуму знань для практичного застосування. На той час серед фахівців сільського господарства та керівних кадрів колгоспів західних областей України переважали ті, які не мали ні спеціальних знань, ні потрібного досвіду управління. Більшість голів колгоспів, бригадирів виробничих бригад, завідувачів тваринницьких ферм, рахівників закінчили тільки короткотермінові курси-семінари.

У перші повоєнні роки негативно на кадровий корпус села впливали примусові трудові мобілізації молоді для відбудови Донбасу. Насильницькими методами відправляли сільських юнаків, дівчат у промислові райони України для фабрично-заводського навчання (ФЗН) [45, с.703]. Одночасно багато трудівників села виїздило на заробітки в східні області України або під різними приводами втікало до міст. Кадрове питання на селі загострювалося.

Таким чином, політика більшовицької влади підпорядковувалася спеціальній підготовці кадрів для утвердження радянської системи, зокрема колгоспного ладу на селі. Це були надіслані з Росії та Наддніпрянської України кадри з партійно-репресивних органів. З іншого боку, потреби

розвитку аграрного сектора зумовлювали необхідність підготовки із місцевого населення масових сільськогосподарських кадрів. Тому в західноукраїнських землях була створена розгалужена мережа сільськогосподарської освіти: курси, школи, технікуми, вузи. В аграрному секторі з'явилися місцеві фахівці, яких не було в західноукраїнському селі у міжвоєнний період.

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф.27, оп.19, спр.40.
2. Там само, спр.75.
3. Там само, спр.76а.
4. Там само, спр.105.
5. Там само, спр.152.
6. Там само, спр.183.
7. Там само, спр.184.
8. Там само, спр.186.
9. Там само, спр.317.
10. Там само, спр.4249.
11. Там само, ф.582, оп.9, спр.364.
12. Там само, спр.613.
13. Там само, спр.940.
14. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф.1, оп.16, спр.29.
15. Там само, спр.50.
16. Там само, оп.23, спр.1362.
17. Там само, спр.1390.
18. Там само, спр.1672.
19. Там само, спр.1675.
20. Там само, спр.1700.
21. Там само, оп.24, спр.31.
22. Там само, спр.879.
23. Там само, оп.46, спр.829.
24. Там само, оп.75, спр.126.
25. Там само, спр.177.
26. Там само, оп.145, спр.1154.
27. Державний архів Волинської області, ф.П.1, оп.1, спр.33.
28. Там само, спр.42.
29. Державний архів Львівської області, ф.П.3, оп.1, спр.408.
30. Документи і матеріали. ОУН і УПА у Другій світовій війні // Український історичний журнал. - 1995. - №2.
31. КПСС в резолюциях і рішеннях съездов, конференцій і Пленумов ЦК. Т.6. М., 1971.
32. Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі в 1944-1953 роках. Нові документи і матеріали. - К., 1998.
33. Хронологічне зібрання законів і указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. - Т.3. - К., 1963.
34. Андрєєва В. Червона чума // Молода Галичина. - Львів, 1991. - 6 лип.
35. Богодист І.П. Соціалістична перебудова західноукраїнського села // УІЖ. -К., 1957. - №2.
36. Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. - К., 1989.

- 37 Злупко С. Дорожів – станиця української гідності // Галицька зоря – Дрогобич. 1998 – 4 серп.
- 38 Івасюта М. К. Нариси колгоспного будівництва в західних областях Української РСР. – К., 1962.
- 39 Івасюта М. К. Соціалістична перебудова сільського господарства західних областей Української РСР // УІЖ. – 1959. – №1.
- 40 Кентій А. Українська повстанська армія в 1942-1943 рр. – К., 1999.
- 41 Кентій А. Українська повстанська армія в 1944-1945 рр. – К., 1999.
- 42 Кентій А. Нариси боротьби ОУН-УПА в 1946-1956 рр. – К., 1999.
- 43 Киричук Ю. Нариси історії українського національно-визвольного руху 40-50-х років ХХ ст. – Львів, 2000.
- 44 Кошарний І. Я., Підпригоршук М. В., Гапшенко І. І., Скрипник К. І. Радянська Дрогобиччина. – Дрогобич, 1957.
- 45 Культурне життя в Україні. Західні землі. Т 1 – К., 1995.
- 46 Ленартович О. Селянство Західної України у національно-визвольній боротьбі 1944-1950 рр. – Луцьк, 1998.
- 47 Літопис УПА. – Т 9. Львів, 1992.
- 48 Там само. – Т.16. – Торонто, 1987.
- 49 Першина Г. С. Про забезпечення кадрами народного господарства України 1943-1945 рр. // УІЖ. – 1995 – №3.
- 50 Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Згадка на сумні роковини. – К., 1990.
- 51 Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940 – 50-х роках. – К., 2002.
- 52 Сеньків М. Західноукраїнське село: насильницька колективізація – 40-50-х рр. ХХ ст. Львів, 2002.
- 53 Шевченко Л. А. Науковий і культурно-освітній процес: деформації, пошуки // Україна. друга половина ХХ століття. Нариси історії. – К., 1997.
- 54 Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30-50-ті роки ХХ століття (історико-політологічний аспект). Луцьк, 1995.

Senkiv M

COLLECTIVISATION IN THE WEST UKRAINE VILLAGE: "THE PERSONNEL DECIDE ALL" (1944-1952)

This article throws light upon the staff politics of the Soviet power in the west-ukrainian village, which was directed to fulfillment of the forced collectivization

Матвієнків С.М.

РОЛЬ ЗМІ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Засоби масової інформації (ЗМІ) у будь-якій державі – це потужний спосіб обміну думок, розповсюдження й пояснення ідей, акцій і подій, це могутній вплив на громадськість. Потік інформації у світі настільки різноманітний і суперечливий, що самостійно все з'ясувати у ньому не в змозі ані окрема людина, ані група спеціалістів. Тому вибір найважливішої